

GRIS I ROIG

De les fams i apetits del cos hi ha moltes maneres de tenir-ne cura perquè, des de sempre, quasi tot el viure és això, però ara, cada cop més, és una fam de l'ànima la que revolta en Rosálio, allà dins, fam de paraules, de sentiments i de persones, fam que és així una solitud sencera, una foscor en la balma del pit, una ceguesa amb els ulls oberts, que veu tot el que hi ha per veure aquí, cap ésser viu, cap formiga, una olor de no res, les parets de ressecats taulons grisos, les piles de grava i de sorra, grises, l'enorme ossada de ciment armat, sense color, els edificis prohibint tot horitzó, un pesat sostre gris i baix, tocant el cim dels edificis, placa de núvols de plom que no es mouen, no dibuixen ocells, ni ovelles, ni llan-gardaixos, ni cares de gegants, no porten cap missatge, i això és tot el que hi ha per veure, sense conèixer ni solixent ni posta, ni matí ni tarda, tot tan aquí, tan a prop que la vista de seguida hi topa i torna, curteta, sense poder estirar-se fins a més lluny, ni cap a fora ni cap endins, voleteja com un ocell fa poc engabiat i s'ofega, ceguesa. Tot tan no res que en Rosálio no pot ni evocar històries que el facin saltar a d'altres vides, perquè els seus ulls no troben colors amb què pintar-les. Fam de verds, de grocs, de rojos.

Un remolí de vent remou la sorra solta i fa xerricar la

porta de la tanca, i crida en Rosálio per intentar els camins amagats entre aquelles parets excessives, anar-se'n, escapar, buscar gent i pastura per a l'ànima afamada. Ha vingut per aquests camins, viaranys que es retorcen sobre si mateixos i enganyen aquells que caminen estabornits per les lletres mudes que de totes bandes espïen i es mofen de l'home sense lletres, en Rosálio ha arribat llançant preguntes que el vent s'ha endut juntament amb trossos de paper brut, sense merèixer cap resposta ni cap mirada dels vianants, s'ha guiat per la flaire que la fam del cos l'ha ajudat a destriar de moltes olors estranyes i grises que s'infiltraven entre els murs fins a arribar aquí, on n'hi havia altres tants, de Rosálios, arribats pels mateixos viaranys, sorruts, revestits de grisa tristesa, i li han dit que s'hi quedés si volia, hi havia un cobert i un catre on ajeure's, hi havia una olla torta i negra, hi havia fesols fiats, fustes per cremar i escalfar-se, un canó de cisterna i una galleda, hi havia pala i aixada, que treballés, que barrequés el ciment i la sorra, que treballés. Ha menjat fesols, ha treballat, s'ha rentat, ha dormit, ha menjat fesols, ha treballat, s'ha rentat, ha dormit, ha menjat fesols, ha treballat, s'ha rentat, ha dormit. Avui ha marxat tothom, només s'han quedat el no-color i el silenci de cendra en aquest món, i a en Rosálio li ha crescut la fam de veus, la fam de rojos. Al final recorda una història que li va explicar en Bugre, s'omple les butxaques de grava i surt, a l'atzar, aguantant per la nansa de corda la caixa de *pau-d'arco** que mai no abandona, buscant colors de vida als carrers buits. ¿Cap a on ha fugit la hu-

* El lector trobarà, al final del volum, un glossari amb els noms brasilers que hem conservat en la traducció catalana.

manitat?, ¿ha desaparegut tota?, ¿s'ha tornat home llop, *boitatá*, ànima en pena, *mula-sem-cabeça*? En Rosálio va deixant un rastre de pedretes per tal de marcar el camí de retorn, ja que encara no està a punt per deixar-se anar de nou pel món sense saber com tornar i encara deu els fesols que ha menjat.

La Irene, cansada, cansada, ¿com costa no pensar en res!, com costa allunyar del pensament la criatura als braços apergaminats de la vella en aquella barraca enterada en el fang, el paper groc amb el resultat de les anàlisis, el metge que parla, parla, parla, el temps que passa, passa, passa apressadament, gairebé cada dia ja és di lluns, anar a dur-li alguns calés a la vella, anar a veure si el medicament promès ha arribat, pagar la capsa de condons i sentir dir-li a l'assistenta social que canviï de vida. La Irene riu, d'una manera amarga i esbiaixada, amb tan sols un cantó de la boca perquè no se li vegi el defecte de les dents de l'altra banda, encara que ara ningú no s'hi fixi, encara que ningú no la miri cara a cara, mai. Em fa riure, aquella assistenta social, «deixa aquesta vida», d'acord, deixo aquesta vida, tant me fa si tot s'acaba ara mateix, perquè aquesta meva vida només té una porta, que dóna al cementiri, però ¿vostè es farà càrrec del nen i de la vella? Estaria molt bé, perquè la Irene ja quasi no pot dur diners cada setmana, molts homes no volen fer res amb condó, en van a buscar una altra, i ella no pot fer pas com l'Anginha, que vol passar la malaltia a tothom, amb odi, la Irene no, no pot fer mal a cap ésser viu, a cap, per culpa del tití, d'aquell nus a la boca de l'estómac cada cop que se'n recorda. Ah!, Anginha, si sabessis...

Ja fa tant de temps i va passar tan lluny, però quan penso en el tití l'angoixa és aquí i ara. La meva alegria quan en Simão va tornar de caçar, amb tan sols dues *rolinhas* que no servien ni per donar gust a la *farofa d'água* però amb el tití dins del sarró, tan petit que jo, també tan petita, podia sostenir-lo amb només una mà, i sentir l'escalfor i la tremolor del petit cos malalt, ¡ai, quines ganes de plorar de pena!, nit i dia cuidant-lo, embolicat amb un drap, redossat al meu pit, donant-li aigua de gota en gota amb el bec d'una fulla de taronger, trossets de fruita, el tití que millorava cada dia, em mirava i em reia com si fos una persona, agraït, i m'estirava els cabells, ¡ai, que entremaliat que s'està tornant aquest animallet!, ¿no té seny, es vol deslliurar, tornar al bosc, per posar-se un altre cop malalt i morir?, de cap manera, no et deixo, no deixava el tití ni un segon, no fos cas que s'escapés cap als matolls, ¡que difícil viure així, fent-ho tot amb només una mà!, amb l'altra mà aferrava la cua de l'animal, no el deixava a ningú, per por d'una traïció, que el deixessin anar, no se'n refiava. «Aquesta nena es posarà malalta, fixa't que prima que està, no menja ni dorm per culpa d'aquest tití, ¡deixa'l, Irene, deixa'l anar, dorm!» Aleshores en Simão va anar al mercat i va dur una cadeneta fina, va fer un collar tou de couro de cabrit, ara jo ja podia dormir, jugar a la rotllana agafada amb totes dues mans, d'una manera normal, enfilat-me als mangos, amb el tití amarurat a la punta de la cadena lligada al meu canell, al peu de la taula, en un tronc de guaiaber. No sé com me'n vaig descurar, només recordo l'ensurt, la cuita, el tití corrent, corrent, lliure per l'eixida, corrent, corrent endimoniat al voltant de la casa, i jo que corria, corria, darrere seu, tant, tant que ja no podia respirar, atordida, atooordida, atooooordida, la cadeneta solta com una serp davant meu, un últim impuls, la punta de la cadena a l'abast del meu peu, el salt, el meu peu damunt de la cadena, l'estrebada del collar que escanya el coll fi, el petit cos pelut que flaqueja entre les meves mans, els seus

ulls que em demanen socors, que s'apaguen, el dolor, la culpa, el meu remordiment, que no ha passat mai més, ¡ja fa tant de temps!, fins avui...

Para de pensar, dona, no pensis en res, pensa en una buidor com la d'aquest carrer, pensa en els colzes que fan mal d'estar així recolzada a l'ampit de la finestra, ¡estic tan prima!, és de la malaltia... S'allunya de la finestra, travessa l'habitació, els taulons balders del parquet, qualsevol dia s'enfonsa i la terra se m'empassa, el vestíbul buit, ningú, no hi ha clients, han menjat i begut massa, estan dormint als seus amagatalls en algun lloc d'aquesta immensa ciutat abandonada, diumenge a la tarda tot dorm, totes les altres dones dormen, tan sols la Irene no pot, espera la sort que aparegui algun client, ¿qui sap?, alguna cosa, demà dilluns, el nen i la vella, arrossega els peus pel terra de marbre ronyós fins a la porta corcada de la casa abans senyorial, després casalot, avui casa de putes, mira un altre cop la calitja del carrer, mareig, es repenja a la porta i, quan torna a obrir les parpelles, veu l'home carregant la caixa, els ulls que la miren de fit a fit, com es dirigeix cap a ella, es reanima: potser és de pagès, acabat d'arribar, d'aquells que encara fan olor de terra i boscam, jove, innocent, no costa gens intentar-ho, es pensarà que el condó és de propina, modernitats de puta espavilada, vine, amor meu, vine.

En Rosàlio veu primer la taca vermella en moviment, el sorprèn en girar a la cantonada, llum, ratxa de vent que alleuja la coïssor a la gargamella deguda a la grisor, tan sols després veu la dona dins del vestit roig, la meitat d'un somriure que apareix a poc a poc a la cara d'ella, la mà que repeteix el gest de «vine, vine», ell hi

va, «vine», la mà de la dona a la seva, el passadís, l'habitació, una olor d'humanitat, antiga, múltiple, concentrada, colors esblaimats, tacats, però colors, tots els colors, en la roba de vestir, en cobrellits i cortines, coixins descolorits i nines esguerrades, en les restes de pintura i papers a les parets, en imatges de sants i culs d'espelma, en flors de plàstic, en bibelots esquerdats, en flascons buits de formes fantasioses, en pots i capsas amb etiquetes esparracades, colors de vida, pansida, però vida, encara batent, colors intensos, multiplicats en els miralls trencats, en la lluisor de retalls de setí i de les tires del llum de la tauleta de nit, espurnejos de lluentons i granisses esparses en aquelles coses cansades com la dona, exhaustes com si haguessin arribat allà després de llargues aventures, supervivents, com en Rosàlio. Els ulls de la dona, súplica i esperança, el mig somriure, ferida oberta al mig de la cara, les mans d'ella que li descorden la camisa, li arrenquen la caixa de la mà, l'empenyen cap al llit, els dits de la dona busquen camins per despertar-li el cos que sembla absent, perquè en Rosàlio viu entotsolat en el món de les paraules, es deleix per elles, per escoltar-les, per dir-les, per bescanviar-les amb algú, però ella no diu res de la seva boca, imposa amb les mans febrils, amb les cames primes, amb el cos esquàlid d'animal femella perquè ell li entregui el seu cos dur d'animal mascle, així, sense paraules, i ell fa el que ella vol, vençut pel dolor que retorça la cara d'ella. Li entrega el cos, però manté despert l'esperit tot intentant escollir les paraules que desitjarà oferir a aquesta dona quan ella estigui disposada a escoltar-lo.

La Irene deixa anar la mà de l'home, tanca la porta encallada, que llança un llarg gemec, sembla que surti

del seu pit, mira el llit, que bo que seria simplement ajeure's, dormir, dormir, potser somiar, per sempre, potser, però demà és dilluns, el nen, la vella..., la boca de la Irene, professional, manté la caricatura d'un somriure, els dits entrenats troben el botó de la camisa i segueixen més enllà, l'empeny cap al llit, la millor manera de vèncer una vegada per totes aquestes ganecs enormes de dormir, fer el que s'ha de fer, ràpid, ni es treu el vestit, aquest no hi posarà entrebancs ni exigirà res, és ben bé una ànima de càntir, es deixa emportar, ja veuràs que al final dirà «gràcies», sembla que ni ho vulgui, les mans de la Irene, professionals, eficients, el condó, els moviments ràpids, i llestos, s'ha acabat, ara la qüestió és rebre els calés, deixar-los fora de l'habitació, rentar-se i dormir, dormir, dormir.

En Rosàlio li ha deixat fer el que ella ha volgut i espera el que ella li dirà al final, ell té tantes paraules, i no ha decidit per quina començar, espera la primera paraula d'ella, «són quinze, noi», en Rosàlio no ho entén, mira com s'allisa la faldilla, com mira el terra, com li estén la mà oberta, pidolaire, ¡tan pobra aquella mà!, ell es posa bé els pantalons, la camisa, i pren dins de la seva aquella mà oferta, i en sent llàstima. «¿Què passa, que no em penses pagar?», aleshores ho veu clar i en Rosàlio sap el que és aquesta dona i el que li deu, ha de pagar-li, per això ella ha fet el que ha fet, pels diners que ell no té, les butxaques encara pesants de pedres.

La Irene no vol creure el que sent, «no tinc ni cinc», demà és dilluns, no hi ha res per dur-li, res, res, sent que la revolta li puja pel pit, li explota a la gola, ¡lladre, pocavergonya, explotador!, es posa les mans a la cara per defensar-se dels cops que de ben segur vindran, no

li importa el dolor, que li pegui, que la mati, ella crida, crida, ¡malparit, lladre, fill de puta, vull els meus diners, els meus diners!, espera el primer cop, «perdona, noia, jo no ho sabia, jo ni volia, ho he fet sense mala intenció», la veu dolça, el cop que no ve, la ràbia que s'esmorteeix, les ganes de deixar-ho córrer tot, dormir, dormir, però demà és dilluns. Ella veu l'embalum de les butxaques d'ell, hi fica les mans i les treu plenes de grava, que llança per la finestra, ¿els diners, on són els diners?, «no n'hi ha, no tinc res, res, perdona'm», la Irene veu la caixa a terra, mira d'arrençar-ne el candau, és allà, segur, que hi ha els diners, ¡dóna'm aquest cony de clau!, només llavors es fixa en la cadena amb la clau que ell es treu del coll i li entrega sense resistència, dins de la caixa, un tirador, una baldufa i llibres vells, molts, quasi rodons de tan gastades que estan les vores, els fulls foscos com les fulles de tabac que el seu avi cargolava tot gronxant-se a l'hamaca, la Irene torna per un moment a la terrassa de la casa vella i sent l'olor de la picadura, es mareja, el cansament, dormir, dormir a l'hamaca, però demà és dilluns, busca entre les pàgines dels llibres, un per un, i no hi troba res, tan sols paraules. ¿Per què serveixen?, paraules, «les paraules se les endú el vent», deia aquella cançó. Vol estripar els llibres, però les mans ja no tenen força, vol trencar alguna cosa, trencar, descarregar l'angoixa i la ràbia, aixeca la mà tremolosa, translúcida com un full de paper, el vol amenaçar, avança cap a l'home, que la mira amb ulls d'espant i pena, que no l'esquiva, no es defensa, estén els braços, ofereix el pit obert, ¡quant, quant de temps fa que la Irene no sap el que és un pit on arrimar-se!, repenjar-se en aquest pit dur i blanc és com arribar, per fi, en algun lloc que és

seu, és com tornar a l'inici on encara no s'ha perdut res, ni el tití, on ella encara està sencera i ja no tremola, ni sent ràbia, i on encara no hi ha cap dilluns.

En Rosàlio sent pena, ¡tanta pena per aquesta dona!, li recorda aquell ibis, roig, de cames llargues i fines com canyetes, que un cop va trobar enredat entre les branques d'un *espinheiro*, les plomes encara més vermelles, tacades de sang, que va deixar anar i volia curar, però que, descregut, esquerp, va fugir cap a ¡vés a saber!, sagnar fins a morir, sol, desemparat en aquell erm tan lluny dels manglars d'on havia vingut; però aquest no, aquest cau dins del seu pit, no fuig, en Rosàlio no el deixa, fa dels braços una tanca amb què l'envolta, el gronxa, suauement, i comença a explicar:

Una vegada anava sol, caminant per un erm, únicament Déu i jo, en aquell lloc tan llunyà, un descampat sense fi, de matolls secs i esclarissats, buscava un lloc que fos de gent viva on pogués reposar, i aleshores, en aquell silenci, vaig sentir un gemec trist, tan trist que trencava el cor, i vaig veure un ibis que havia quedat enredat en un *espinheiro* i debategava, pobret...

En Rosàlio no sap per què li explica aquesta història trista, ¿per què no recordar alguna cosa que alegri la dona trista?, tan sols parla, parla, lentament, allarga les paraules, en dibuixa els detalls i sent com es torna més lleuger el tremolor d'aquell ibis que té als braços, es transforma en sanglots i li humiteja el pit.

Parla, home, continua parlant, és aviat per marxar, encara no s'ha fet de dia, mentre duri la nit parla, parla perquè jo pugui somiar. La Irene demana, justament

ella que, perquè no vol demanar mai cap favor a ningú, en les trifulgues de la vida ha arribat fins aquí, no té res, francament ja no té vida. Explica'm d'on vénis, explica-m'ho, explica-m'ho...

En Rosálio recorda la feina a preu fet, els fesols que deu als altres, sap que ha de tornar al lloc de color gris, però també té un deute amb ella i només té paraules per pagar-l'hi. Va buscant en la memòria més coses per explicar, però la dona ja agafa el son i s'adorm tot somrient, un somriure imperfet però obert, que no té res per amagar. En Rosálio surt sense fer soroll, segueix el camí de les pedres, llança les que li queden per reforçar el fil que el pot dur de tornada. El cor, ara més vermell, li diu que demà mateix tornarà.